

УДК 658.15

Вареник В.М.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних фінансів,
обліку та оподаткування
Університету імені Альфреда Нобеля

Толстих Т.К.
магістрантка
Університету імені Альфреда Нобеля

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ

Обґрунтовано необхідність удосконалення політики управління оборотними активами торгового підприємства. Розроблено структурно-логічну схему політики управління оборотними активами торгового підприємства. Розглянуто кожний етап структурно-логічної схеми. Представлено результати оцінки основних показників, що характеризують ефективність управління оборотними активами торгового підприємства до та після оптимізації.

Ключові слова: управління, оборотні активи підприємства, політика, моделі фінансування оборотних активів, оцінка ефективності.

АННОТАЦИЯ

Обоснована необходимость совершенствования политики управления оборотными активами предприятия. Разработана структурно-логическая схема политики управления оборотными активами торгового предприятия. Рассмотрен каждый этап структурно-логической схемы. Представлены результаты оценки основных показателей, характеризующих эффективность управления оборотными активами торгового предприятия до и после оптимизации.

Ключевые слова: управления, оборотные активы предприятия, политика, модели финансирования оборотных активов, оценка эффективности.

ANNOTATION

The need to improve the management policy of current assets of the enterprise is justified. Structural-logical scheme of policy management of current assets of a commercial enterprise are developed. Each stage of the structural-logical scheme is considered. The results of the assessment of the main indicators characterizing the efficiency of management of current assets of a commercial enterprise before and after optimization are presented.

Key words: management, current assets of the enterprise, policy, models of financing current assets, effectiveness evaluation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Частиною загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу поточних активів, оптимізації структури джерел їх фінансування, є політика управління оборотними активами підприємства. Реалізація вказаної політики має забезпечити довгострокову виробничу й ефективну фінансову діяльність підприємства. Ефективне управління оборотними активами передбачає вибір і здійснення певної фінансової політики.

Головним питанням, яке постає перед підприємством під час розроблення політики управління оборотними активами, є фінансування оборотних активів, тому ключовим ас-

пектом буде спрямування зусиль на формування політики фінансування оборотних активів.

Ураховуючи вищевикладене, вирішення проблеми розроблення структурно-логічної схеми політики управління оборотними активами підприємств торгівлі та обґрунтування підходів до його використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретичні засади політики управління оборотними активами достатньо широко представлені в роботах вітчизняних науковців [1–4], якими визначено етапи політики управління оборотними активами, досліджено підходи до політики фінансування оборотних активів та ефективності їх управління. Проте однозначного підходу до формування структурно-логічної схеми щодо політики управління оборотними активами підприємства немає.

Н.О. Власова [1] досліджує питання багатокритеріального підходу до обґрунтування політики фінансування оборотних активів у підприємствах роздрібною торгівлі. Узагальненню теоретичних аспектів щодо визначення сутності політики управління оборотними активами сучасного підприємства присвячено дослідження Є.О. Доніна [2]. Ю.О. Швець, А.В. Скворцова [3] досліджують процес управління оборотними активами підприємств у сучасних умовах господарювання й обґрунтовують сутність поняття, визначають основні складові елементи управління активами та основні чинники, що впливають на їх формування. Питанням методології управління оборотними активами підприємств в умовах кризи присвячено дослідження Д.Л. Ящука [4]. А.А. Геворкян, В.В. Хачатрян [5] досліджують методи управління оборотними активами підприємства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз зарубіжних та вітчизняних досліджень із питань політики управління оборотними активами підприємства дав змогу зробити висновок про відсутність чіткого алгоритму дій щодо політики управління оборотними активами підприємства торгівлі, оскільки переважно досліджуються аналіз та оцінка оборотних активів і їхня структура. Питання

розроблення алгоритму політики управління оборотними активами підприємства залишається невирішеним і потребує додаткового дослідження.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Для вирішення окресленого кола питань на основі узагальнення світового наукового та практичного досвіду щодо політики управління оборотними активами підприємства розробимо структурно-логічну схему політики управління оборотними активами торгового підприємства на основі вивчення теоретичних та оцінки практичних аспектів досліджуваної проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових

результатів. На рис. 1 представлена структурно-логічна схема політики управління оборотними активами торгового підприємства, яка складається з одинадцяти основних етапів.

Розглянемо більш детально кожний етап структурно-логічної схеми політики управління оборотними активами торгового підприємства.

На першому етапі відбувається розрахунок показників аналізу оборотних активів за попередній період, аналіз структури оборотних активів і проводиться аналіз ефективності використання оборотних активів.

У процесі аналізу оборотних активів використовуються прийоми фінансового аналізу: горизонтальний та вертикальний аналіз, за допомогою яких можна проаналізувати стан та

Рис. 1. Структурно-логічна схема політики управління оборотними активами торгового підприємства

структуру оборотних активів. Під час аналізу ефективності використання оборотних активів необхідним є розрахунок таких коефіцієнтів, як: коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження та коефіцієнт ефективності. За результатами першого етапу стає зрозумілим, чи є політика управління активами ефективною або ні.

На другому етапі визначаються чинники впливу на формування оборотних активів, які можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми.

На третьому етапі визначається модель фінансування оборотних активів.

Існує три моделі фінансування оборотних активів: агресивна, помірна, консервативна.

Для розуміння того, чи є вибрана модель ефективною, необхідно розробити критерії, за якими будемо визначати ефективність вибраної моделі.

Серед основних критеріїв ефективності можемо назвати: забезпечення платоспроможності, достатність коштів, забезпечення фінансової стійкості, мінімальна вартість.

Критерій забезпечення платоспроможності буде виражатися через коефіцієнт поточної ліквідності (Кпл), який буде показувати забезпеченість підприємства оборотними активами для здійснення діяльності.

Нормативним вважається значення від 1,5 до 2,5. Якщо значення показника менше, ніж 1,5, спостерігається приток готівки.

Враховуючи практику господарювання підприємств торгівлі, залежно від вибраного підходу до фінансування мають виконуватися такі умови:

- за агресивного підходу: $K_{пл} \geq 0,9$;
- за компромісного підходу: $K_{пл} \geq 1$;
- за консервативного підходу: $K_{пл} \geq 1,1$ [1, с. 173].

Вимога достатності коштів для забезпечення потреб підприємства в оборотних активах буде виконуватися виходячи з такої умови:

$$O_{ап} \leq O_{кф}, \quad (1)$$

де $O_{ап}$ – загальна потреба в оборотних активах, тис. грн.;

$O_{кф}$ – сума коштів, що може бути авансована в оборотні активи, тис. грн. [1, с. 173].

Критерій забезпечення фінансової стійкості можна представити показником співвідношення позикового та власного капіталу (Квп), що характеризує структуру фінансування господарської діяльності підприємства.

Цей показник також має диференціюватися залежно від підходу до фінансування. Так, у вітчизняній практиці нормальним вважається значення 1, коли позиковий капітал дорівнює власному. Така позиція цілком відображає компромісний підхід до фінансування оборотних активів більшості підприємств різних галузей економіки. Проте підприємства торгівлі мають свою специфіку, яка виражається у значній частці позикового капіталу для формування оборотних активів, частка яких є вагомою. До того ж розмір підприємства торгівлі зумовлює

свої особливості формування капіталу, тому співвідношення позикового та власного капіталу слід визначати виходячи зі специфіки підприємств різних розмірів [1, с. 173–174].

Розрахунок кроку кожного інтервалу здійснюється за статистичною формулою:

$$h = \frac{\overline{K_{вп_{max}}} - \overline{K_{вп_{min}}}}{k - 1}, \quad (2)$$

де $\overline{K_{вп_{max}}}$, $\overline{K_{вп_{min}}}$ – відповідно максимальне та мінімальне середнє значення коефіцієнту співвідношення позикового та власного капіталу за вибірковою сукупністю підприємств роздрібною торгівлі;

k – кількість інтервалів значень коефіцієнту оборотності оборотних активів.

Тоді:

за агресивного підходу: $K_{вп} \leq \overline{K_{вп_{max}}}$;

за компромісного підходу: $K_{вп} \leq \overline{K_{вп_{min}}} + h$;

за консервативного підходу: $K_{вп} \leq \overline{K_{вп_{min}}}$ [1, с. 174].

Критерій мінімізації вартості залучення оборотних активів може бути виражений середньозваженою вартістю оборотного капіталу, що прагне до мінімуму:

$$O_{кпз} \times C_{пз} + O_{кдз} \times C_{дз} + O_{к} \times C_{в} \rightarrow \min, \quad (3)$$

де $O_{кпз}$, $O_{кдз}$, $O_{кв}$ – сума оборотних активів, профінансованих за рахунок короткострокових, довгострокових позик та власного капіталу відповідно;

$C_{пз}$, $C_{дз}$, $C_{в}$ – вартість джерел фінансування за рахунок короткострокових, довгострокових позик та власного капіталу відповідно.

Таким чином, за цільового підходу дотримання наведених вище критеріїв забезпечить здійснення ефективної політики фінансування оборотних активів [1, с. 174].

На четвертому етапі проводимо розрахунок планових обсягів товарообороту, використовуючи коефіцієнт забезпеченості темпів усталеного росту:

$$q = \frac{r \times P_{реал} \times O_{акт} \times K_{зал}}{1 - r \times P_{реал} \times O_{акт} \times K_{зал}}, \quad (4)$$

де q – коефіцієнт забезпеченості темпів усталеного росту;

r – коефіцієнт реінвестування прибутку;

$P_{реал}$ – рентабельність реалізації підприємства;

$O_{акт}$ – коефіцієнт оборотності активів;

$K_{зал}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

На п'ятому етапі визначаємо загальну потребу в оборотних активах економіко-математичним методом нормування їх загальної величини та розрахуємо необхідний обсяг оборотних активів на наступний період.

Для цього використовуємо кореляційно-регресійний аналіз і будемо моделі для визначення необхідного обсягу оборотних активів залежно від товарообороту.

Для використання кореляційно-регресійного аналізу використовуємо залежність обсягу оборотних активів (Y) від обсягу товарообороту

(X). За результатами кореляційно-регресійного аналізу розраховуємо плановий обсяг оборотних активів і визначаємо загальну потребу в оборотних активах.

На шостому етапі визначаємо підходи до фінансування оборотних активів двома способами:

- за коефіцієнтом оборотності оборотних активів;
- за структурою оборотного капіталу.

Використовуючи перший підхід – за коефіцієнтом оборотності оборотних активів, – необхідно розрахувати коефіцієнт оборотності та його зміни за декілька років. Далі, аналізуючи результати, використовуємо матрицю вибору підходу до фінансування оборотних активів (рис. 2).

Матриця розроблена для підприємств торгівлі, де розраховані варіанти вибору моделі фінансування оборотних активів залежно від коефіцієнта оборотності.

Другий підхід – за структурою оборотного капіталу – користується критерієм коефіцієнта забезпеченості поточної діяльності власними оборотними активами.

Відповідно до цього, ознакою помірної політики фінансування оборотних активів є його значення у межах 0, –0,3; агресивної – < 0,1; консервативної – > 0,3.

Для визначення оптимальної структури оборотного капіталу розглядають рекомендовану структуру оборотного капіталу за різних підхо-

дів до фінансування оборотних активів (табл. 1) [1, с. 191].

Згідно з даними табл. 1, за відповідною моделлю фінансування оборотних активів визначається коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності власними оборотними активами і вибирається оптимальне значення коефіцієнту забезпеченості поточної діяльності власними оборотними активами.

На сьомому етапі проводяться розрахунки структури та потреби в кожному складнику оборотного капіталу виходячи з вибраної політики фінансування оборотних активів на плановий рік. За розрахунками проводиться аналіз результатів.

На восьмому етапі визначаються способи залучення джерел фінансування оборотних активів, визначаються доступні методи фінансування.

На дев'ятому етапі відбувається обґрунтування вибору оптимального варіанту джерел фінансування оборотних активів. Основними критеріями для оптимізації джерел фінансування оборотних вибираються критерії достатності, відповідності структури фінансування оптимальній структурі оборотних активів, мінімізації вартості оборотного капіталу та проводяться необхідні розрахунки.

На десятому етапі оцінюються основні показники, що характеризують ефективність управління оборотними активами. Для цього формулюються можливі альтернативні варіанти джерел

Коефіцієнт оборотності, обороти Зміни коефіцієнту оборотності	Коб < 5,05	5,05 < Коб < 9,02	Коб > 9,02
	Консервативна	Компромісна, консервативна	Агресивна, компромісна
ЗКоб < 0	Консервативна	Компромісна, консервативна	Агресивна, компромісна
ЗКоб > 0	Консервативна, компромісна	Компромісна, агресивна	Агресивна

Рис. 2. Матриця вибору підходу до фінансування залежно від оборотності оборотних активів підприємств торгівлі та темпів їхнього зростання [1, с. 185]

Таблиця 1

Рекомендована структура оборотного капіталу за різних підходів до фінансування оборотних активів

Підхід до фінансування оборотних активів	Діапазони коефіцієнта забезпеченості поточної діяльності власними оборотними активами	Оптимальні значення коефіцієнта забезпеченості поточної діяльності власними оборотними активами
Консервативний	0,4-1,0	0,45
Консервативно-компромісний	0,3-0,4	0,35
Компромісно-консервативний	0,2-0,3	0,25
Компромісно-агресивний	0,1-0,2	0,15
Агресивно-компромісний	0,05-0,1	0,075
Агресивний	0,0-0,05	0,025

фінансування оборотних активів підприємства. На цьому етапі будується таблиця, в якій зазначаються результати проведеного дослідження і дані по підприємству, які були до проведення оптимізації і після. Знаходяться відхилення показників і розраховується їхня динаміка.

На одинадцятому етапі оцінюється вибрана модель управління оборотними активами та її результативність. Оцінюються результати оптимізації, підводяться підсумки і визначається ефективність політики управління оборотними активами.

Для підтвердження доцільності використання методичних розробок, запропонованих у цій роботі, проведемо розрахунки основних показників, що характеризують ефективність управління оборотними активами торговельного підприємства, до їх впровадження та після. Для цього сформуємо можливі альтернативні варіанти джерел фінансування оборотних активів підприємства (табл. 2).

Розглядаючи результати впровадження запропонованих методичних підходів до ефективного управління оборотними активами торговельного підприємства, можна зробити такі висновки.

Спостерігається поліпшення всіх основних показників, що характеризують ефективність управління оборотними активами. Так, частка власних оборотних активів у структурі оборотних активів підприємства підвищилася на 34,52% та становила 45,0%, що відповідає типу політики фінансування оборотних активів даного підприємства.

При цьому спостерігається підвищення коефіцієнту поточної ліквідності на 0,65, до 1,79, що є нормальним показником для підприємства. Оборотність оборотних активів після оптимізації джерел фінансування оборотних активів прискорилося на 0,31 обороту та становила 1,24 обороти, що також оцінюється позитивно. Крім того, зростає і рентабельність оборотних активів на 0,55% та становить 3,71%.

Таким чином, на основі апробації запропонованих методичних підходів та проведених

розробок можна зробити висновки, що застосування у практичній діяльності запропонованих методологічних та методичних підходів до нормування та оптимізації розміру оборотних активів та джерел їх фінансування дасть змогу у цілому підвищувати ефективність управління оборотними активами підприємства.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Головним питанням, яке постає перед підприємством під час розроблення політики управління оборотними активами є фінансування оборотних активів, тому під час розроблення політики управління оборотними активами торговельного підприємства ключовим аспектом буде спрямування зусиль на формування політики фінансування оборотних активів.

Структурно-логічна схема політики управління оборотними активами для торговельного підприємства складається з одинадцяти етапів, серед яких: аналіз оборотних активів за попередній період, визначення чинників впливу на формування оборотних активів, визначення моделі фінансування оборотних активів, розрахунок планових обсягів товарообороту, визначення загальної потреби в оборотних активах, визначення підходу до фінансування оборотних активів, розрахунок структури та потреби в оборотному капіталі, визначення способів залучення джерел фінансування оборотних активів, визначення способів залучення джерел фінансування оборотних активів, обґрунтування вибору оптимального варіанту джерел фінансування оборотних активів, оцінка основних показників, що характеризують ефективність управління оборотними активами, оцінка обраної моделі управління оборотними активами та її результативність.

Розроблена структурно-логічна схема політики управління оборотними активами торговельного підприємства дасть змогу провести оцінку політики управління оборотними активами і підвищити ефективність їх фінансування.

Таблиця 2

Оцінка основних показників, що характеризують ефективність управління оборотними активами торговельного підприємства

№ з/п	Показники	До проведення оптимізації	Після проведення оптимізації	Динаміка, %	Відхилення, (+,-)
Вихідна інформація					
1	Оборотні активи, тис. грн.	9313,7	9172,4	98,48	-141,3
2	Обсяг власних оборотних активів, тис. грн.	1040,9	4191,17	402,65	3150,27
3	Короткострокові пасиви, тис. грн.	8131,5	5122,53	63,00	-3008,97
4	Товарооборот, тис. грн.	8692,2	11386,78	131,00	2694,58
5	Чистий прибуток, тис. грн.	294,4	340,03	115,50	45,63
Основні показники ефективності управління оборотними активами					
1	Частка власних оборотних активів, %	11,18	45,69	-	34,52
2	Коефіцієнт поточної ліквідності	1,15	1,79	-	0,65
3	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,93	1,24	-	0,31
4	Рентабельність оборотних активів, %	3,16	3,71	-	0,55

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі: монографія / Н.О. Власова та ін. Х.: ХДУХТ, 2014. 258 с.
2. Донін Є.О. Політика управління оборотними активами сучасного підприємства. URL: <http://jfub.donnu.edu.ua/article/view/5032>.
3. Швець Ю.О., Скворцова А.В. Управління оборотними активами підприємства. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/13-2015/29.pdf>.
4. Ящук Д.Л. Дослідження методології управління оборотними активами підприємств в умовах кризи. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2010_32/10ydlsof.pdf.
5. Геворкян А.А., Хачатрян В.В. Методи управління оборотними активами підприємства. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=40165>.

REFERENCES:

1. Vlasova N.O. (2014) *Upravlinnja oborotnimi aktivami na pidpriemstvah rozdribnoi torgivli* [Managing current assets at retail businesses]. Kharkov, HDUHT, 258 p.
2. Donin E. O. Policy management of current assets of the successful company, available at: <http://jfub.donnu.edu.ua/article/view/5032>.
3. Shvets Yu.O., Skvortsova A.V. Managing current assets of the enterprise, available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/13-2015/29.pdf>.
4. Jashhuk D.L. Research of the methodology of management of current assets of enterprises in the conditions of crisis, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2010_32/10ydlsof.pdf.
5. Gevorkjan A. A., Hachatryan V.V. Methods of managing current assets of the enterprise. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=40165>.

Varenyk V.M.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of International Finance,
Accounting and Taxation,
Alfred Nobel University*

Tolstykh T.K.

*Graduate Student,
Department of International Finance, Accounting and Taxation,
Alfred Nobel University*

IMPROVEMENT OF MANAGEMENT POLITICS OF CURRENT ASSETS OF THE TRADING ENTERPRISE

Part of the overall financial strategy of the enterprise, consisting in the formation of the required volume and composition of current assets, optimization of the structure of the sources of their financing is the management politic of current assets of the enterprise. The implementation of this policy should ensure long-term productive and efficient financial activity of the enterprise. Effective management of current assets involves the choice and implementation of a specific financial policy.

When the enterprise develops the management policy of current assets, the main question is the financing of current assets. Therefore, when the enterprise develops the management policy of current assets, the key aspect will be the efforts to formulate a policy of financing current assets.

The structural-logical scheme of the current assets management for the trading company consists of eleven stages, among which: analysis of current assets in the previous period, determination of factors affecting the formation of current assets, the definition of the model of current assets financing, the calculation of planned volumes of trade, definition of the total demand for current assets, definition of approach to current assets financing, calculation of structure and need for current assets, determination of ways to attract sources of financing of current assets, determination of ways of attracting sources of current assets financing, substantiation of the choice of the optimal variant of sources of current assets financing, estimation of the main indicators characterizing the efficiency of current assets management, estimation of the chosen model of current assets management and its effectiveness.

The structural and logical scheme of current assets management of a trading company will allow an assessment of management policy of current assets and improve the efficiency of their financing.